

SANT FELIU DE CANOVELLES. Portada. Foto: Josep M. Masagué, 2005.

Els capitells són de tradició coríntia amb aus monstruoses sobre una base de palmetes estriades.

Els cantells verticals del cos són tallats en biaix, tanmateix però, conformen una fina columna flanquejada per dos frisos en ziga-zaga tallats al biaix a cada costat de la columneta. Aquesta mateixa ornamentació s'aplica a la part de l'obertura, per sota de la imposta. Les columnetes són coronades per capitells de tradició coríntia orna-

mentats amb palmetes, els de les columnetes de l'obertura són figurats amb ocells com els capitells de les columnes.

La data que proposa, per aquest edifici, Manel Anglada i Bayés, a l'obra Catalunya Romànica, (1991), és de final del segle XI, per la part de la capçalera i dona per l'ampliació de la part de ponent, la del segle XII. De tota manera crec que seria més ajustat considerar que la part de la capçalera és una obra de la meitat del segle XI, si ens hem d'atendre a l'ornamentació de l'absis central, tot i que les característiques de les arcuacions ens fan dubtar, a més a més, si tenim en compte l'existència d'una restauració poc documentada i que realitzada de manera que fa molt difícil distingir entre l'obra original i la de la reforma. Per la portalada la datació donada és de la meitat del segle XIII, (Núria Peiris i Pujolar).

josep m masagué i torné

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 53

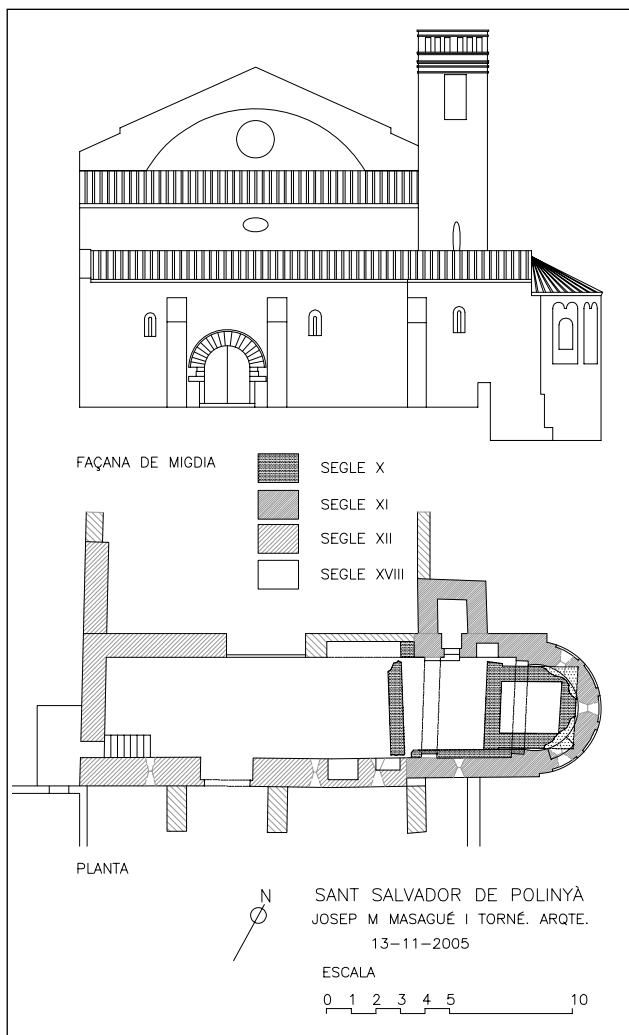
20 de novembre de 2005

ELS VALLÈS

SANT SALVADOR DE POLINYÀ (VALLÈS OCCIDENTAL)

Sant Salvador de Polinyà és un edifici d'una sola nau de planta rectangular allargada i capçada, pel costat de llevant, per un absis de planta semicircular. Actualment és el vestíbul del nou edifici construït l'any 1792, el qual té l'eix perpendicular al de l'edifici romànic. De tota manera amb la restauració que es va realitzar entre els anys 1999-2000, se li va retornar el seu propi valor en tot l'esplendor.

D'aquest edifici val la pena destacar, per un costat, el seu valor arquitectònic, que ens mostra una cronologia molt rica i que, juntament amb els resultats de la intervenció arqueològica, ens resulta molt dilatada. L'arqueologia ens descobreix unes restes datades de l'antiguitat tardana (s. VI-VII), que manté la continuïtat d'ocupació com habitatge que la identifica amb la VILA PAULINIANO, documentada l'any 969. També identifica unes estructures que atribueix a una església preromànica, del s. X, amb absis rectangular, del qual en tenim els fonaments, visibles avui a l'interior de l'edifici. La construcció d'aquest edifici va implicar l'enderroc de les construccions anteriors. Tanmateix però, no és fins l'any 1028, que es documenta una església i una sagrera. A la meitat del segle XI, es construeix l'absis llombard i el campanar de torre, que aprofiten part de la nau existent, la qual va ser amplificada, en llargada, durant el segle XII. Només es té una acta de consagració d'aquesta església, de l'any 1122, que ens permet conèixer que va ser oficiada pel bisbe de Barcelona, Oleguer, que més

tard seria el conegut Sant Oleguer.

A aquesta última data s'atribueixen les pintures murals, que hi ha a l'església i les que van ser traslladades al museu Diocesà de Barcelona.

Les pintures murals de Polinyà representen, bàsicament, el triomf de la Verge Maria, *Maiestas Mariae*, representada en el lloc més preferent de l'edifici, com és, la volta de l'absis, rodejada amb escenes del cicle de la vida de Crist, naixement, (representat a la manera bizantina, amb Maria sobre un llit i Jesús a part en un altre i un sant Josep marginal), passió i mort; l'altre tema representa diverses visions del llibre de l'Apocalipsi pres-

idides pel Pantocràtor dins una màndorla i els quatre evangelistes en la seva representació zoomòrfica i les set esglésies d'Àsia, tres al costat de migdia i quatre al de tramuntana, tot en la zona més alta de la volta. En el registre inferior s'hi representen els quatre genets, dos dels quals són situats al costat de migdia i els altres dos s'intueixen en les restes descobertes, l'any 1998, en el costat de tramuntana, on hi podem veure clarament el cap d'un d'ells. Al costat de migdia també hi podem observar entre els genets, un requadre amb els set canelobres, l'anyell amb set ulls que sosté el llibre dels set segells, etc. Aquestes últimes són situades al tros de nau que correspondria a l'església pre-romànica.

SANT SALVADOR DE POLINYÀ. Pintures reproduïdes. Foto: LFL. 2085.

La datació de les pintures que proposa, Jordi Saura i Tarrés, al seu estudi dins l'obra *Catalunya Romànica*, (1991) és de la meitat del segle XII, datació que coincideix amb la que donaven els especialistes Joan Sureda (*La Pintura romànica a Catalunya*, Barcelona, 1981) i Joan Ainaud (*La pintura catalana. La fascinació del romànic*, Ginebra-Barcelona, 1989).

SANT ESTEVE DE PARETS (PARETS DEL VALLÈS. VALLÈS ORIENTAL)

De Paretts visitarem l'absis com a única pervivència del seu passat medieval i les escultures dels capitells de l'interior i els dels portals.

L'absis és un magnífic exemplar de construcció llombarda, segle XI, molt ben conservat, té planta semicircular i és exteriorment ornamentat per un fris d'arcuacions cegues i faixes que parteixen d'un sòcol que, donat el pendent del terreny, resulta força elevat. Les arcuacions es distribueixen en grups de dos arquets entre faixes. Els arquets, i bona part de les faixes, són fets amb pedra tosca, amb un treball de talla força acurat.

De tota manera d'aquesta església es té dues actes de consagració, la primera, de l'any 904, on es descriu la cerimònia que realitzà Teodoríc, bisbe de Barcelona.

ST. ESTEVE DE PARETS. Absis. Foto: LFL. 2005.

SANT ESTEVE DE PARETS DEL VALLÈS. Capitells neo-romànics de l'escultor Frederic Marès, del portal de migdia. Foto: Lluís FernándezLópez, 2005.

Aquest moment la parròquia tenia deu *Villae*, entre les quals hi havia la vil·la de Breda i la de *Parietes*. La segona és de l'any 1207, que culminava les reformes que va fer Bernat de Vilazir, (procedent d'una altra Vil·la del terme, *Villa Atzir*, l'actual Torre d'en Malla). Aquesta consagració va ser oficiada pel també bisbe de Barcelona, Pere de Cirac.

L'edifici va ser incendiat en dues ocasions, la que propiciaren les tropes de Felip V, en la lluita contra Carles d'Àustria, durant el qual desaparegué part del mobiliari i l'arxiu; i la segona, el 21 de juliol de 1936, que va destruir pràcticament tot l'edifici i la casa rectoral i amb ells el tresor artístic i el que quedava de l'arxiu... només en va quedar l'absis. Posteriorment, després de la guerra civil, es va reconstruir l'església en estil neoromànic, projectat per l'arquitecte Francesc Folguera.

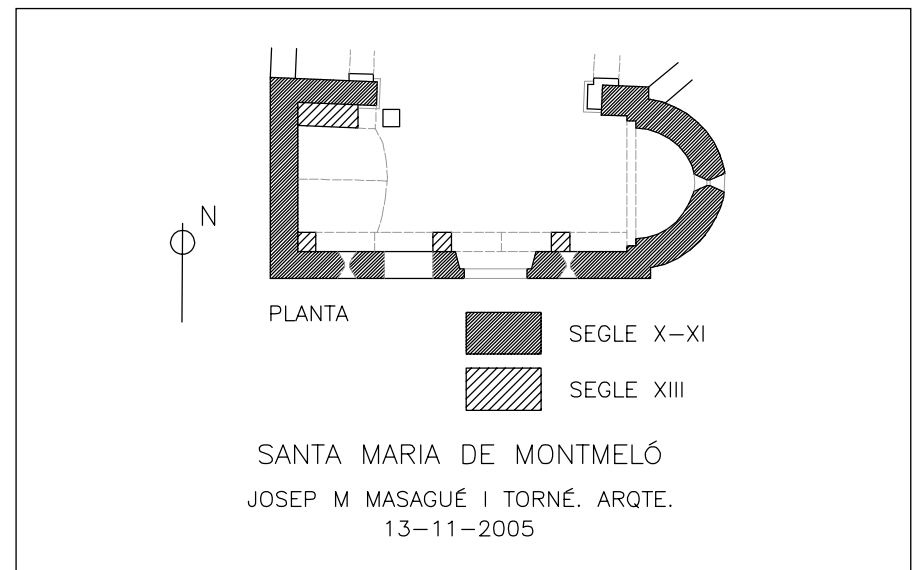
L'edifici va ser fornit amb escultures realitzades per l'escultor i col·leccionista Frederic Marès, de les quals se'n destaquen, el retaule de pedra calcària i alabastre policromat, un sant Crist de fusta policromada, una Pietat i la Immaculada. També són de destacar les de les impostes i timpans de les portades.

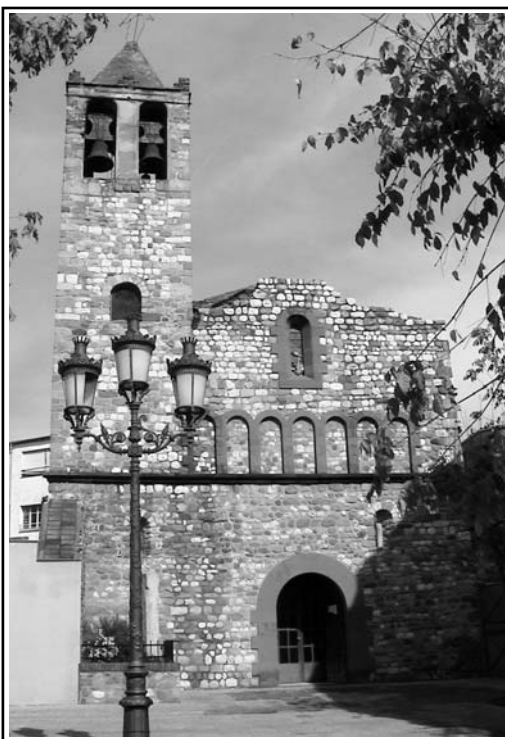
SANTA MARIA DE MONTMELÓ (Vallès Oriental)

El primer document que es coneix que esmenti aquest edifici és de l'any 945, és l'acta de consagració del monestir de Sant Pere de les Puelles, on el bisbe Guilarà expressa la voluntat que aviat l'església de Montmeló tingui prevere propi, "...*ut ecclesie sancte marie montis molonis sitam presbiterum habere propium et...*".

Entre el segle XII i XVII, va haver-hi forts enfrontaments, entre el bisbat de Barcelona i l'abadessa del monestir, pel domini de l'església.

L'edifici és d'una sola nau de planta rectangular amb absis semicircular. La nau sembla que seria coberta amb estructura de fusta i l'absis per una volta de quart d'esfera. L'edifici va sofrir fortes reformes, d'aquesta manera, la que considerem més important, podria ser la que va canviar la coberta per una volta i va obligar a reforçar els murs per suportar-la. Aquest reforçament es va fer doblant els murs amb arcs formers, els quals tenen forma apuntada igual que la volta. Aquest moment també es construiria el campanar de torre situat a l'angle sud-oest, dues façanes sobre els murs que formen aquest angle i les altres dues sobre la volta de la nau. Al segle XVII, es va construir un nou edifici situat amb l'eix perpendicular al de l'edifici anterior. Aquesta nova construcció va respectar, insòlitàment, l'edifici anterior, igual com va passar a Polinyà, però a diferència d'allà, aquí l'espai existent es va incloure al nou edifici tot enderrocant el mur de tramuntana de l'església vella i es va paredar l'absis per fer l'escala per pujar al cor. No és fins

SANTA MARIA DE MONTMELÓ. Foto: Lluís Fernández, 2005.

l'any 1946, que Lluís Monreal, va descobrir l'existència de l'absis, que havia estat ignorat fins aleshores, i les pintures quan va accedir a l'interior de l'espai absidal.

Les pintures de Montmeló, en molt mal estat, permeten de veure un desgastat *Maiestas Domini*, que presideix la volta absidal, del qual només en queden quatre ratlles que defineixen una màndorla de tipus apuntat. A sota, en el cilindre absidal, s'hi poden identificar dues escenes del Nou Testament, una, la del costat dret, representa l'anunciació de Maria, hi podem veure dues figures, una amb ales, que s'ha identificat amb aquesta escena. També podem veure a sobre de les figures, i en el registre superior, el colom de l'Esperit Sant. Al

costat de l'esquerra hi identifiquem l'escena de l'adoració dels mags, dels quals se'n veuen dos, el tercer diuen que va ser eliminat al fer la finestra central. Les figures situades més a l'esquerra de l'escena, que correspondrien a la Mare de Déu i el Nen Jesús no es poden distingir clarament. No és habitual al segle XII, la representació dels reis mags adorant a Jesús a l'estable de Betlem, sinó que l'escena de l'epifania es construïa a l'entorn de la *Maiestas Mariae*, que oferia l'infant a l'adoració. També hi ha un detall inusual com és la representació dels mags amb barret frigi, ja que durant aquesta època es representaven amb corona.

L'edifici de Montmeló s'hauria de situar a final del segle X, o principi del segle XI, però que va ser reformat amb la construcció de la volta i el reforçament dels murs, durant el segle XIII.

Les pintures són datades per Juan Vivancos Pérez, com del primer terç del segle XIII, en la seva anàlisi que fa a l'obra, la *Catalunya Romànica*, (1991), però, Joan Sureda, (*La Pintura romànica a Catalunya*, Barcelona, 1981), les data cap a final d'aquest segle.

SANT FELIU DE CANOVELLES (VALLÈS ORIENTAL)

L'edifici de sant Feliu és d'una sola nau amb capçalera trevolada, de la qual només queda l'absidiola del costat de migdia reconstruïda, però, l'any 1965. La coberta de la nau és una volta de canó seguit apuntada i la de l'absis és una volta de quart d'esfera.

Exteriorment l'absis exhibeix una austera ornamentació llombarda formada per un fris d'arcuacions cegues limitades en els extrems per bandes llombardes que parteixen d'un sòcol baix. L'ornamentació de l'absidiola, tot i que podem creure que podria ser com s'ha fet, s'ha de ser conscient que és una recreació ideal del que va fer-ne la reconstrucció.

L'edifici rep llum de l'exterior a través de quatre finestres de doble biaix, dues situades a la façana de migdia i dues centrades a les façanes de ponent i de l'absis central. La finestra de l'absis té l'arcada formada per un sol bloc de pedra vermella sorrenca, el qual és extradossat per una arcada feta amb dovelles de pedra tosca. Les de la façana de migdia tenen la particularitat que l'arc es descompon en dues arquivoltes, s'ha de considerar també aquí que la situada més a ponent és de construcció més recent. La finestra de la façana de ponent és completament diferent, aquesta és formada per una finestra geminada, constituïda per dos arquets retallats en sengles blocs de pedra sorrenca, la columna, del mateix material és llisa i forma una sola peça amb el capitell, el qual té forma cúbica amb una senzill ornamentació geomètrica formada per un triangle de cap per avall que facilita la transformació del cub superior al cilindre de la columna. La separació entre els dos elements és mitjançant un collarí.

A la façana de migdia hi ha paredada, una porta d'accés al temple, la qual es considera que és l'accés original de l'església. Aquest portal fa pensar, donada la situació, que l'edifici era més curt. De tota manera no hi ha cap empremta de la possible ampliació.

L'element que realment és singular és la portalada monumental de la façana de ponent, aquesta és constituïda per un cos sobresortit el qual és ornamentat amb exuberància. Aquest cos té forma rectangular coronat per una motllura escacada. Pràcticament per la meitat és partit per una altra motllura escacada que constitueix la continuïtat de les impostes de les que parteix l'arcada del portal. L'obertura és formada per una successió d'arquivoltes en degradació. L'arquivolta exterior és constituïda per una motllura que forma tres fines arquivoltes de secció circular, la del mig és extradossada per una sanefa en ziga-zaga. L'arquivolta del mig és formada per un tor que parteix d'uns capitells suportats per dues columnes de fust acanalat. L'arc de la porta té una ornamentació acanalada que en segueix la directriu.